

Zoreslava Zakhozhai

**BETWEEN THE POLISH HAMMER AND SOVIET ANVIL
(EASTERN GALICHINA DURING 20–30 YEARS DURING OF XX CENTURY)**

In the article considers the policy of polish and soviet authorities in Eastern Galichina during 20–30 years of XX century. That period marked as a time when outland government tried to take control of social, economic, political, cultural and educational life of Western part of Ukraine. In those days Europe expressed just «concern» and did not react to the events in West of Ukraine and didn't take into account the desire of Ukrainian and was acting in their own European interests. In terms of Polish occupation and constant interference by the Soviet government of the Ukrainian SSR and the USSR was continuing the enduring struggle of Eastern Galichinan for independence and national interest.

Key words: Eastern Halychina, geopolitics, the interwar period, the Polish government, the Soviet government.

УДК 327 (73:549.1) «196»

Павло Уллах

ВІЙСЬКОВА ПІДТРИМКА США ПАКИСТАНУ ВПРОДОВЖ 1965–1971 РР.

У статті розглядається питання про військові поставки США Пакистану впродовж 1965–1971 рр., коли в Південній Азії відбулися дві індо-пакистанські війни. Вибір саме цього аспекту обумовлений тим, що він був основним для американо-пакистанських відносин в означений період, і від нього багато в чому залежав загальний хід цих взаємин. Проаналізувавши питання про військові постачання, їхні особливості та умови надання, автор спробував дати відповідь на питання про те, чи дійсно американо-пакистанські відносини в 1965–1971 рр. можна вважати «особливими союзницькими» або ж таке означення зберігалось за інерцією після перших 10 років активного військово-технічного співробітництва США та Пакистану.

Ключові слова: Пакистан, США, постачання, ембарго, особливий союзник.

Американо-пакистанське співробітництво впродовж 1950–1960-х рр. в середовищі американської адміністрації та в історіографії нерідко називали «особливими відносинами», чим намагалися підкреслити важливість для Вашингтону гарних стосунків з Пакистаном з огляду як мінімум на вигідне стратегічне розташування останнього. Ці «особливі відносини», з американського боку, підживлювалися постачаннями багатьох типів військового обладнання та техніки, а згодом, на думку багатьох дослідників, призвели до «нахилу» США в бік Пакистану під час південноазійської кризи 1971 р. Втім, вважаємо необхідним більш детально дослідити питання про американські військові постачання, тож наша мета – з'ясувати, чи дійсно вони суттєво допомогли Пакистану, як це прийнято вважати, і чи дійсно можна говорити про «особливі стосунки».

При написанні статті автор в першу чергу користувався масивом відомчих документів – збірками Держдепартаменту США (розсекречені упродовж 1999–2005 рр.) [11; 16; 31] та щоденними зведеннями, які ЦРУ готувало для президентів Ліндона Джонсона та Річарда Ніксона (розсекречені у 2015–2016 рр.) [27–28]. Також серед джерел варто виділити матеріали ряду західних ЗМІ, зокрема «Daily Express», «Hartford Courant», «Los Angeles Times», «The Christian Science Monitor», «The Guardian», «The New York Times» та «The Washington Post» [10; 12; 17; 26; 29; 30; 32]. Зазначимо, що у більшості робіт дослідників, в тому числі використаних автором, надаються суперечливі, а інколи взаємно протилежні дані щодо військових постачань, однак масив опублікованих документів дозволяє внести більшу точність у досліджуване питання та фактичне положення справ.

Серед використаних наукових робіт зарубіжних авторів – монографія Ш. Алама про модернізацію пакистанської армії [5], дослідження М. Брзоски про військові постачання в контексті інших аспектів співробітництва між США та Пакистаном [8] та Б. Рідела про відносини у трикутнику США-Індія-Пакистан [20], огляд зовнішньої політики Пакистану впродовж 1947–2004 рр. Х. Різві [22]. Окремо слід відзначити працю С. Сохерворді, який звернув увагу на те, що в період між індо-пакистанськими війнами 1965–1971 рр. США почали переорієнтовуватися на Індію [24].

Перші проблеми для американської програми військових постачань впродовж досліджуваного нами періоду з'явилися навесні 1965 р., коли в Каччському Ранні розпочався збройний конфлікт між Індією та Пакистаном. Обидві сторони свідчили про використання супротивниками американської зброї, що певною мірою дискредитувало політику постачань (30. 04. 1965, р. А 8)

[11, doc. 107, 108; 32]. Індійці були незадоволені тим, що Пакистан використовує проти них американську зброю всупереч запевненням США щодо того, що «цього ніколи не станеться», а пакистанці обурювалися тим, що Вашингтон намагається заблокувати використання своєї зброї у Ранні, адже вона завжди постачалася виключно для ймовірного протистояння з комуністичними країнами [6, p. 107; 11, doc. 107; 19, p. 362]. На той час США обмежилися попередженнями та запитами на адресу президента Пакистану Мухаммеда Аюб-хана, однак якихось обмежень на постачання не ввели [11, doc. 109; 25, p. 57]. Питання про скасування військових постачань тоді дійсно підіймалося, але через можливі деструктивні наслідки від цієї ідеї відмовилися, тим більше визначити ініціатора конфлікту в Ранні так і не вдалося [11, doc. 111, 125].

Надалі Індія та Пакистан продовжували критикувати США за постачання, однак якоїсь конкретної відповіді Вашингтону на цю критику не було до початку вересня 1965 р., коли індо-пакистанський конфлікт перемістився у Кашмір та набув усіх ознак повномасштабної війни [11, doc. 181; 27]. 5 вересня США вирішили до кінця конфлікту припинити постачання «ключової зброї» та продукції подвійного призначення Індії та Пакистану [11, doc. 185, 190]. Якщо Індія через це рішення не змогла отримати відновлені двигуни для військово-транспортних літаків, то Пакистан – 3 літаки, 160 ракет та 47 танків [11, doc. 185]. Наведені дані свідчать про те, що Пакистан більше постраждав від цього рішення [33, p. 177]. За наявними підрахунками, з 1954 р. Пакистан встиг отримати американської військової допомоги майже в 11 разів більше, ніж Індія, і можливе ембарго загрожувало йому колапсом системи оборони [10, p. 1].

На тлі загострення військового конфлікту і побоювань щодо можливого вступу Китаю у індо-пакистанську війну, 8 вересня 1965 р. США оголосили про введення ембарго на військові постачання Індії та Пакистану [11, doc. 191, 199; 29, p. 1]. Представники останнього, розуміючи наслідки цього рішення, висловили обурення і почали припускати можливість дипломатичного визнання Демократичної Республіки В'єтнам [7, p. 140; 11, doc. 200; 14, p. 45; 29, p. 14].

Втративши у особі США ключового військового постачальника, джерело отримання нової техніки та комплектуючих до неї замість втрачених або пошкоджених, Пакистан був змушений розширювати військове співробітництво з Китаєм, що, в свою чергу, викликало невдоволення з боку Вашингтону і призвело до додаткового загострення двосторонніх відносин [4, c. 45; 6, p. 107; 10, p. 1; 21, p. 42]. У середовищі пакистанських спеціалістів з економічного планування стала популярною тема самозабезпечення у виробництві озброєння [21, p. 43]. Справа в тому, що поки йшли постачання із Заходу, місцева оборонна промисловість майже не розвивалася, тож Пакистан виявився неготовим до ембарго і відповів на нього зниженням активності в СЕАТО і СЕНТО [3, c. 574; 20, p. 66].

Щоб зрозуміти, наскільки важливим було для Пакистану відновлення військових постачань, можна порівняти обсяги техніки і озброєнь, отриманих ним від США та інших країн упродовж 1962–1965 рр. Американці надали Пакистану 727 одиниць озброєння (у тому числі субмарину, ракети і винищувачі), інші країни – 299. Індії США надали 66 одиниць озброєння, інші держави – 1309 [8, p. 28–29]. Загальна кількість одиниць отриманої іноземної зброї відрізняється незначно, але до Пакистану надходило чимало легкої техніки і озброєнь [29, p. 9], у той час як до Індії відправлялися переважно танки, бойові літаки, ракетні комплекси тощо. Це співвідношення дозволяє зробити висновок про те, що навіть до війни 1965 р. Індія підійшла краще підготованою технічно, ніж Пакистан. З огляду на американське ембарго, не було ніяких підстав вважати, що після війни ситуація зміниться.

Пакистан наполегливо домагався скасування ембарго, проте США, всупереч запевненням про його майбутнє послаблення, не поспішали виконувати своїх обіцянок і більше зосередилися на обговореннях цього питання [11, doc. 316; 32, p. A 1]. Державний департамент і Міністерство оборони США пропонували прив'язувати ослаблення ембарго до успіхів в економіці Пакистану та його згоди на визначення «стелі витрат» на оборону [11, doc. 318]. Досить цікаво виглядали плани США щодо цієї «стелі»: американці хотіли, щоб військові витрати Пакистану скоротилися з 525 млн дол. – до 400 млн дол. (тобто до 3,5 % ВВП), а у Індії – з 2081 млн дол. – до 1972 млн дол. (теж до 3,5 % ВВП) [11, doc. 328]. Відповідно, витрати Пакистану американці хотіли знизити більше ніж на 20 %, а індійські – приблизно на 5 %. Якщо врахувати, що у протистоянні з Індією 1965 р. Пакистан втратив чималу кількість військової техніки, то було б логічним, якби його «особливий союзник» не заважав відновлювати обороноздатність та не примушував до скорочення військових витрат.

До теперішнього часу в історіографії переважає думка про те, що якщо під час індо-пакистанської війни 1965 р. США були нейтральні, то під час кризи та війни 1971 р. підтримували Пакистан. За такою логікою, необхідно говорити і про те, що Вашингтон якимось чином сприяв розвитку пакистанської армії і економіки. Розгляд міжвоєнного періоду під таким кутом може показати, як політика США вплинула на ступінь підготовленості Пакистану до конфлікту 1971 р.

Конфлікт у Кашмірі завершився наприкінці вересня 1965 р., а вже у листопаді було вперше озвучено ідею про пом'якшення ембарго, хоча б для того, щоб Пакистан міг купувати запчастини для раніше отриманої американської техніки [11, doc. 250, 262]. Втім, Усі висловлені ідеї були формальними, і лише у лютому 1966 р. президент США Ліндон Джонсон дозволив комерційні і кредитні продажі нелетального військового обладнання [11, doc. 293, 294; 26, р. 1; 32].

Нелетальним обладнанням вважалися транспорт, апаратура спостереження, тренувальні літаки, вертольоти без озброєнь, вантажівки, трейлери, засоби зв'язку, радарне, сигнальне, медичне та інженерне устаткування. Під забороною залишалися постачання танків, бронетехніки, стрілецької зброї, артилерії, бойових гелікоптерів і літаків, боєприпасів тощо [11, doc. 294]. Межа між «летальною» і «нелетальною» зброєю не була чіткою – вона залежала від політичної кон'юнктури і могла стати предметом переговорів [23, р. 394]. Наприклад, подальші пом'якшення американці пообіцяли робити у тому випадку, якщо Пакистан буде дотримуватися умов Ташкентської декларації 1966 р., що формально завершила кашмірську війну [11, doc. 295].

Перше помітне послаблення ембарго відбулося 27 квітня 1966 р., коли Л. Джонсон дозволив продавати Пакистану запчастини для раніше наданого військового обладнання [11, doc. 329]. Також дозволено продати невелику партію запчастин для пакистанських ВПС і ВМФ, а ось можливість придбання американської зброї у третіх країн заблоковано [11, doc. 449, 21, р. 43]. На шляху до реального втілення цього рішення в життя були бюрократичні тонкощі, заради нівелювання яких пакистанське керівництво натякало на те, що коли постачання із США відновляться, Пакистану не буде потрібно купувати зброю у третіх країн, зокрема у Китаю [11, doc. 348, 353, 383, 384; 27]. Аюб-хан не вірив, що США швидко нададуть необхідне пакистанській армії обладнання, і зрештою виявився правим – перші постачання були відкладені під приводом того, що 1965 р. американська зброя застосовувалася «не там, де треба» [11, doc. 378, 379, 382]. Всього ж завдяки цим послабленням Пакистан зумів купити запчастин і обладнання на 28 млн дол. [11, doc. 469].

У березні 1967 р. відбулася ще одна серйозна зміна в політиці військових постачань [11, doc. 472]. США заявили про свою готовність постачати Пакистану будь-які деталі на кредитній основі, але кожну угоду збиралися уважно аналізувати і з'ясувати, для чого вона може бути призначена та як вплине на реалізацію американських інтересів [11, doc. 425, 431; 22, р. 15]. Зокрема, Пакистану дозволили закуповувати запчастини для раніше наданих винищувачів F-104, бомбардувальників B-57 і БТР М 113 [5; 26, р. 19; 30, р. 1]. Аюб-хан спочатку привітав рішення США, але з'ясувавши, що про постачання летальної зброї не йдеться, почав критикувати США і називати ембарго «неефективним інструментом тиску» [17, р. 12]. Критика з боку Аюб-хана була певною мірою обґрунтована, бо перші запчастини в рамках нової політики постачань були отримані в серпні 1967 р., а їхня загальна вартість склала тільки 9,2 млн дол. [11, doc. 449].

Надалі змін у політиці постачань не було до 1970 р., і єдине питання, діалог щодо якого продовжувався весь цей час, були перспективи постачання у Пакистан 100 або 200 американських танків М-47 [11, doc. 384, 435]. Пакистан намагався отримати їх з 1966 р., причому був згоден зробити це через треті країни, щоб не допускати формального порушення американського ембарго. З того часу Пакистан проводив переговори із урядами Німеччини, Італії, Франції та Бельгії, у розпорядженні яких були необхідні йому М-47 [11, doc. 384, 435, 469, 473; 28].

Позиція Вашингтону з цього питання могла викликати подив серед пакистанського керівництва: американці самі підказали Пакистану потенційних постачальників, але згодом держсекретар США Дін Раск радив цим же постачальникам відмовлятися від підписання угоди щодо танків [11, doc. 425, 433]. При цьому представники адміністрації США у бесідах зі своїми пакистанськими колегами до останнього запевняли в тому, що угода із Бельгією відбудеться [11, doc. 504].

За межами Європи потрібні танки міг продати Іран, але американці знову виступили проти. Справа в тому, що Тегеран анонсував п'ятирічну програму військових закупівель, і це збіглося у часі із обговоренням програми економічної допомоги Ірану в Конгресі [11, doc. 473, 511], тобто пакистано-іранська угода могла б викликати додаткові питання у американських законодавців. Шах Ірану Мохаммед Реза Пехлеві пішов на поступки Вашингтону і відкликав свою пропозицію про постачання М-47 [11, doc. 498]. Згодом до списку потенційних постачальників танків додалася Туреччина, що погодилася віддати 100 М-47 в обмін на таку ж кількість М-48 від США, але і в цьому випадку переговори провалилися [8, р. 49; 11, doc. 519, 523; 16, doc. 67, 68, 76; 17, р. 4; 30, р. 1].

Після приходу до влади в США нового президента Річарда Ніксона ситуація із військовими постачаннями не змінилася. Аналітики наполягали на тому, що для США Індія значно важливіше за Пакистан [16, doc. 47, 66], і в умовах, коли Нью-Делі протестував проти найменших спроб надати Ісламабаду будь-яку зброю [16, doc. 7, 17], це означало малоімовірність скасування ембарго. До того ж 1969 р. в Пакистані, після приходу до влади Мухаммеда Яхья-хана, введено воєнний стан, що зводило нанівець можливість отримати згоду Конгресу США на будь-які постачання військового характеру. Запити Пакистану щодо отримання військових постачань весь

час залишалися без конкретних відповідей, і все це більше обурювало пакистанських політиків [16, doc. 5, 8, 10, 15, 20, 23]. Посол США у Пакистані Бенджамен Олерт рекомендував прийняти позитивне рішення щодо відновлення постачань [16, doc. 17–18]. Пентагон теж виступав за постачання, в тому числі, летальної зброї, але внаслідок спротиву інших відомств і критики з боку Індії, Пакистану та Китаю ембарго залишили у силі [16, doc. 25, 30, 31, 40; 17, p. 1; 32, p. A 1].

У 1970 р. Р. Ніксон вирішив, що Пакистану треба «хоч якось допомогти», тож запропонував йому в порядку одноразового виключення придбати у США певну кількість озброєнь, в тому числі летальних [16, doc. 54, 62]. Таке рішення могло бути обумовлене двома чинниками. По-перше, президент США із симпатією ставився до свого пакистанського колеги Яхья-хана, а по-друге – Пакистан тоді виконував роль посередника у налагодженні діалогу між Вашингтоном і Пекіном [34, p. 407]. У підсумковій версії «одноразове виключення» виглядало так: 12 тактичних винищувачів F-104G/F-5 або 6 F-104 на заміну застарілих, 300 БТРів, 4 морських патрульних літаки та за напольганням Р. Ніксона – 7 бомбардувальників B-57 [16, doc. 66]. На розчарування Яхья-хана, США планували продавати перераховане тільки за готівку, а не в кредит, але пропозиція про «одноразове виключення» все одно позитивно вплинула на розвиток американо-пакистанських відносин [26, p. 19].

За різними даними, упродовж 1967–1971 рр. американці надали Пакистану військового обладнання на суму від 2,5 млн – до 60 млн дол. [2, с. 73; 9, p. 58; 15, p. 53]. Значна різниця у цих даних пояснюється тим, що частина дослідників включає до підрахунків тільки постачання нелетальної зброї, а інші – всі постачання, які можна охарактеризувати як військові.

Довгий час Пакистан намагався домогтися продажу «одноразового виключення» в кредит, але успіху в цьому не досяг [16, doc. 79, 80, 83, 84, 93, 106, 108; 22, p. 15]. На початку лютого 1971 р. Р. Ніксон поставив крапку в цій дискусії – він вимагав оплату виключно готівкою [16, doc. 111, 114, 117]. Тим самим він зробив свою пропозицію про «одноразове виключення» марною, про що Яхья-хан заявив у бесіді із послом США 25 лютого 1971 р. [16, doc. 120].

Місяць по тому через внутрішні проблеми у Східному Пакистані розпочато силову операцію «Прожектор», в рамках якої армією використовувалася і американська зброя. Світове співтовариство та ЗМІ відреагували на цю операцію вкрай негативно, тож адміністрація США 6 квітня оголосила про відмову від будь-яких нових постачань, однак надалі преса неодноразово писала про виявлені порушення ембарго [12, p. 12; 17, p. 11; 24, p. 35; 30, p. 1; 31, doc. 22, 30; 32, p. A 2]. Усі ці звинувачення адміністрація заперечувала [30, p. E 6; 32, p. A 23], однак за підрахунками конгресменів, упродовж серпня-вересня 1971 р. за старими ліцензіями у Пакистан відправлено військового обладнання на суму від 3,8 – до 35 млн дол. [1, p. 75; 30, p. 16; 31, doc. 17]. Усі ці суми Білий дім приписував «бюрократичним тонкощам» і запевняв, що проти жителів Східного Пакистану американська зброя не застосовується, хоча проконтролювати це було неможливо [13, p. 18; 18, p. 72; 32, p. A 2; 32, p. A23; 32, p. A 17].

Прагнучі зменшити потік критики, у листопаді США ввели заборону на постачання будь-якого військового обладнання в Пакистан, в тому числі й за старими ліцензіями [17, p. A 10; 31, doc. 16]. Пізніше, вже під час індо-пакистанської війни (3–16 грудня 1971 р.), радник Р. Ніксона з питань нацбезпеки Генрі Кіссінджер рекомендував правителям Ірану та Йорданії «сміливо відправляти» Пакистану винищувачі F-104 і пообіцяв надіслати літаки їм на заміну [20, p. 77]. Рекомендація виконана, але коли дані про неї потрапили до преси, це викликало скандал [30, p. 1].

При аналізі американської політики військових постачань стає очевидним, що США не розглядали їх як щось життєво необхідне для себе чи для Пакистану, не надто звертали увагу на численні запити останнього. З точки зору інтересів США та їхніх міжнародних зобов'язань, обмеження та затягування із військовими постачаннями могли виглядати логічно, а з точки зору інтересів Пакистану – сприймалися як зрада з боку союзника, на допомогу якого розраховувало пакистанське керівництво. США не допомогли Пакистану під час його війни з Індією 1965 р., коли він чекав додаткових постачань, фактично відмовилися від участі у відновленні його обороноздатності після конфлікту, не зуміли посприяти у закупівлі танків М-47, запропонували «одноразове виключення» на неприйнятних для Ісламабаду умовах. Під час кризи 1971 р. США дійсно намагалися постачати обладнання навіть в обхід ембарго, і, зазвичай, дослідники вважають це одним із проявів політики «нахилу» до Пакистану. На нашу ж думку, ці постачання приносили Пакистану більше шкоди, ніж користі.

По-перше, постачання на 35 млн дол. аж ніяк не змогло нівелювати військове відставання Пакистану від Індії. По-друге, відомості про американські постачання наносили Пакистану репутаційні втрати в очах світового співтовариства, навіть якщо отримуване обладнання не мало жодного відношення до операції «Прожектор». По-третє, порушенням ембарго США могли створити в Пакистані ілюзію, що він буде підтриманий Вашингтоном у випадку війни з Індією. По-четверте, постачання могли відволікти Ісламабад від усвідомлення того, що обладнання, по суті,

стало подякою за сприяння у налагодженні зв'язків із китайцями та не було реальною допомогою на випадок військового конфлікту.

Усе це дозволяє поставити під сумнів те, що у другій половині 1960-х рр. мало місце таке явище, як «особливі» союзницькі відносини між США та Пакистаном та політика «нахилу». На наш погляд, своєю політикою постачань США посприяли збільшенню військово-технічного відставання Пакистану від Індії і, відповідно – виграшу останньої у конфлікті 1971 р., що закріпило за нею роль одноосібного лідера Південної Азії.

Список використаних джерел

1. Костиков В. М. Внешняя политика Индии в 1971–1972 гг.: дисс. ... канд. ист. наук: 07.00.03. Москва, 1983.
2. Лунев С. И. Индия и США: межгосударственные отношения. Москва: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1987. 181 с.
3. Хасан З. Политика Пакистана на Среднем Востоке в 1958–1977 гг. (военно-политическое и экономическое сотрудничество с Ираном и Турцией): дисс. ... канд. ист. наук: 07.00.03. Москва, 1984. 175 с.
4. Шилин А. А. Эскалация вооружений в Южной Азии: Этапы и направления развития военно-промышленного потенциала Индии и Пакистана: дисс. ... канд. ист. наук: 07.00.03. Москва, 2002. 212 с.
5. Alam S. Pakistan Army: Modernization, Arms Procurement and Capacity Building. New Delhi: Vij Books India, 2012. 116 p.
6. Bhatia V. Rising Threat to India's Security // India's Unity and Security: Challenges. New Delhi: Patriot Publishers, 1985. P. 101–112.
7. Bhurgri A. G. Zulfikar Ali Bhutto: The Falcon of Pakistan. Karachi: SZABIST, 2002. 519 p.
8. Brzoska M. Arms and Warfare: Escalation, De-escalation, and Negotiation. University of South Carolina Press, 1994. 316 p.
9. Chaudhury G. S. Pakistan – a pawn in the U.S. Power Game. Calcutta: Firma KLM Private Limited, 1985. 175 p.
10. Daily Express.
11. G. Mallon, D. Patterson, L. Smith. Foreign relations of the United States, South Asia, 1964–1968 // Department of State Office of the Historian Bureau of Public Affairs. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v25>.
12. Hartford Courant.
13. Haynes A. M. Indian Naval Development: Power Projection in the Indian Ocean? Monterey: Naval Postgraduate School, 1990. 105 p.
14. Hussain S. A. Politics of Alliance and Aid: A Case Study of Pakistan (1954–1966) // Pakistan Horizon. 1979. Vol. 32, № 1/2. P. 11–46.
15. Jha D. C. U. S. Policy towards India // The Indian Journal of Political Science. 1976. Vol. 37, № 1. P. 41–70.
16. Keefer E. C. Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Documents on South Asia, 1969–1972/ Ed. by E. C. Keefer, L. J. Smith // Department of State Office of the Historian Bureau of Public Affairs. URL: <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve07>.
17. Los Angeles Times.
18. Mary Senterla P. S. Indo-Soviet Relations 1971–1980: A Study of the Impact of the Treaty of Peace, Friendship and Co-operation on Bi-lateral Relations. Kottayam: School of International Relations, 1991. 371 p.
19. Qureshi K. Diplomacy of the India-Pakistan war // Pakistan Horizon. 1965. Vol. 18, № 4. P. 357–373.
20. Riedel B. O. Avoiding Armageddon: America, India and Pakistan to the Brink and Back. – Washington DC: Brookings Institute Press, 2013. 250 p.
21. Rizvi H. A. Pakistan's Defense Policy // Pakistan Horizon. 1983. Vol. 36, № 1. P. 32–56.
22. Rizvi H.A. Pakistan's Foreign Policy: An Overview 1947–2004. Briefing Paper for Pakistani Parliamentarians. Lahore: Pildat, 2004. 28 p.
23. Rudolph L., Rudolph S. H. The Regional Imperative. The Administration of US Foreign Policy Towards South Asian States Under Presidents Johnson & Nixon. Atlantic Highlands: Humanities Press Inc., 1980. 464 p.
24. Soherwordi S. H. S. US Foreign Policy Shift towards Pakistan between 1965 & 1971 Pak-India Wars // South Asian Studies. 2010. Vol. 25, № 1. P. 21–37.
25. Some Aspects Of The Rann Of Kutch Dispute // Pakistan Horizon. 1966. Vol. 19, № 1. P. 53–67.
26. The Christian Science Monitor.
27. The Collection of Presidential Briefing Products from 1961 to 1969 // CIA's Historical Review Program URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/collection/presidents-daily-brief-1961-1969>. (дата звернення 01.04.2017).
28. The Collection of Presidential Briefing Products from 1969 to 1977 // CIA's Historical Review Program URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/collection/presidents-daily-brief-1969-1977>. (дата звернення 01.04.2017).
29. The Guardian.
30. The New York Times.
31. The Tilt: The U.S. and the South Asian Crisis of 1971 / Ed. by S. Gandhi URL: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB79>. (дата звернення 01.04.2017).
32. The Washington Post.
33. With Us or Against Us: Studies in Global Anti-Americanism / Ed. By T. Judt, D. Lacorne. Gordonsville: Palgrave Macmillan, 2005. 255 p.
34. Ziring L. Militarism in Pakistan: The Yahya Khan Interregnum // South Asian Affairs. 1974. Vol. 1, № 6. P. 402–430.

References

1. Kostikov V. M. Vneshnyaya politika Indii v 1971–1972 gg. [India Foreign Policy in 1971–1972]: diss. ... of cand. of hist. sciences: 07.00.03. Moscow, 1983.
2. Lunev S. I. Indiya i SShA: mezhgosudarstvennyye otnosheniya [India and the USA: interstate relations]. Moscow: Main editorial board of Eastern literature of «Nauka» publishinghouse, 1987. 181 p.
3. Khasan Z. Politika Pakistana na Srednem Vostoke v 1958–1977 gg. (voenno-politicheskoe i ekonomicheskoe sotrudnichestvo s Iranom i Turtsiei) [Pakistan Policy in the Middle East in 1958–1977 (military, political and economic cooperation with Iran and Turkey)]: diss. ... of cand. of hist. sciences: 07.00.03. Moscow, 1984. 175 p.
4. Shilin A. A. Eskalatsiya vooruzhenii v Yuzhnoi Azii: Etapy i napravleniya razvitiya voenno-promyshlennogo potentsiala Indii i Pakistana [Armament escalation in South Asia: Stages and directions of India and Pakistan military-industrial potential]: diss. ... of cand. of hist. sciences: 07.00.03. Moscow, 2002. 212 p.
5. Alam S. Pakistan Army: Modernization, Arms Procurement and Capacity Building. New Delhi: Vij Books India, 2012. 116 p.
6. Bhatia V. Rising Threat to India's Security // India's Unity and Security: Challenges. New Delhi: Patriot Publishers, 1985. P. 101–112.
7. Bhurgri A. G. Zulfikar Ali Bhutto: The Falcon of Pakistan. Karachi: SZABIST, 2002. 519 p.
8. Brzoska M., Pearson F. S. Arms and Warfare: Escalation, De-escalation, and Negotiation. University of South Carolina Press, 1994. 316 p.
- 9.

Chaudhury G. S. Pakistan – a pawn in the U.S. Power Game. Calcutta: Firma KLM Private Limited, 1985. 175 p. 10. Daily Express. 11. G. Mallon, D. Patterson, L. Smith. Foreign relations of the United States, South Asia, 1964–1968 // Department of State Office of the Historian Bureau of Public Affairs. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v25>. 12. Hartford Courant. 13. Haynes A. M. Indian Naval Development: Power Projection in the Indian Ocean? Monterey: Naval Postgraduate School, 1990. 105 p. 14. Hussain S. A. Politics of Alliance and Aid: A Case Study of Pakistan (1954–1966) // Pakistan Horizon. 1979. Vol. 32, № 1/2. P. 11–46. 15. Jha D. C. U. S. Policy towards India // The Indian Journal of Political Science. 1976. Vol. 37, № 1. P. 41–70. 16. Keefer E. C. Foreign Relations of the United States, 1969–1976. Documents on South Asia, 1969–1972/ Ed. by E. C. Keefer, L. J. Smith // Department of State Office of the Historian Bureau of Public Affairs URL: <http://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve07>. 17. Los Angeles Times. 18. Mary Senterla P. S. Indo-Soviet Relations 1971–1980: A Study of the Impact of the Treaty of Peace, Friendship and Co-operation on Bi-lateral Relations. Kottayam: School of International Relations, 1991. 371 p. 19. Qureshi K. Diplomacy of the India-Pakistan war // Pakistan Horizon. 1965. Vol. 18, № 4. P. 357–373. 20. Riedel B. O. Avoiding Armageddon: America, India and Pakistan to the Brink and Back. – Washington DC: Brookings Institute Press, 2013. 250 p. 21. Rizvi H. A. Pakistan's Defense Policy // Pakistan Horizon. 1983. Vol. 36, № 1. P. 32–56. 22. Rizvi H.A. Pakistan's Foreign Policy: An Overview 1947–2004. Briefing Paper for Pakistani Parliamentarians. Lahore: Pildat, 2004. 28 p. 23. Rudolph L., Rudolph S. H. The Regional Imperative. The Administration of US Foreign Policy Towards South Asian States Under Presidents Johnson & Nixon. Atlantic Highlands: Humanities Press Inc., 1980. 464 p. 24. Soherwordi S. H. S. US Foreign Policy Shift towards Pakistan between 1965 & 1971 Pak-India Wars // South Asian Studies. 2010. Vol. 25, № 1. P. 21–37. 25. Some Aspects Of The Rann Of Kutch Dispute // Pakistan Horizon. 1966. Vol. 19, № 1. P. 53–67. 26. The Christian Science Monitor. 27. The Collection of Presidential Briefing Products from 1961 to 1969 // CIA's Historical Review Program URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/collection/presidents-daily-brief-1961-1969>. 28. The Collection of Presidential Briefing Products from 1969 to 1977 // CIA's Historical Review Program URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/collection/presidents-daily-brief-1969-1977>. 29. The Guardian. 30. The New York Times. 31. The Tilt: The U.S. and the South Asian Crisis of 1971 / Ed. by S. Gandhi URL: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB79>. 32. The Washington Post. 33. With Us or Against Us: Studies in Global Anti-Americanism / Ed. By T. Judt, D. Lacorne. – Gordonsville: Palgrave Macmillan, 2005. 255 p. 34. Ziring L. Militarism in Pakistan: The Yahya Khan Interregnum // South Asian Affairs. 1974. Vol. 1, № 6. P. 402–430.

Павел Уллах

ВОЕННАЯ ПОДДЕРЖКА США ПАКИСТАНА В 1965–1971 ГГ.

В статье рассматривается вопрос о военных поставках США Пакистану в период 1965–1971 гг., когда в Южной Азии состоялись две индо-пакистанские войны. Выбор именно этого аспекта обусловлен тем, что он был основополагающим для американо-пакистанских отношений в обозначенный период, и от него во многом зависел общий ход этих взаимоотношений. Проанализировав вопрос о военных поставках, их особенностях и условиях предоставления, автор попытался дать ответ на вопрос о том, действительно ли американо-пакистанские отношения в 1965–1971 гг. можно считать «особыми союзническими», или же такое обозначение сохранялось по инерции после первых 10 лет активного военно-технического сотрудничества США и Пакистана.

Ключевые слова: Пакистан, США, поставки, эмбарго, особый союзник.

Pavlo Ullah

ON THE ISSUE OF US MILITARY SUPPLIES TO PAKISTAN IN 1965–1971

The article is dedicated to the issue of US military supplies to Pakistan during the period of 1965–1971, when two Indo-Pakistan wars occurred in South Asia. This aspect selected because it was fundamental to US-Pakistani relations in this period, and the general course of that relationship was largely dependent on it. After analyzing the issue of military supplies, their parameters and conditions of their provision, the author tried to answer the question of whether the US-Pakistan relationship in 1965–1971 can be considered as a "special allied" or such a designation was maintained by inertia after the first 10 years of active military-technical cooperation between the United States and Pakistan.

While analyzing the available data on the issue under consideration, the author defined the role of American supplies in the Indo-Pakistani conflict of 1965, their influence on relations between the United States and Pakistan in the period up to 1971, various initiatives of Washington to modify an embargo, introduced in 1965, etc. Special attention was paid to the problem of the American tank purchase, which wasn't decided by the United States in a favorable way for Pakistan, despite the numerous requests of the latter. Also, the author examined the question whether American supplies were useful or harmful for Pakistan during its conflict with India in 1971.

Key words: Pakistan, USA, supply, embargo, special ally.